

Combaterea criminalității organizate în dreptul penal francez: asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni și banda organizată*

Lect. univ. dr. Ioana-Celina PAȘCA **

Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

In French criminal law, despite the international regulations, organized crime is incriminated in the traditional form of the gang aggravating factor and the crime of conspiracy.

These relatively recent regulations have not been inspired by the latest international models of the United Nations or the European Union and are different both from the international regulations, and the enactments of other European countries, as they lack the defining elements of the criminal gangs.

Keywords: *conspiracy, organized gang, intended crime, criminal liability*

Rezumat

În dreptul penal francez criminalitatea organizată este incriminată în forma tradițională a infracțiunii de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni și a agravantei de săvârșire de infracțiuni în bandă organizată, în pofida faptului că Franța a ratificat Convenția Națiunilor Unite privind criminalitatea organizată transnațională.

Aceste reglementări, relativ recente, se disting atât față de reglementările internaționale, cât și față de reglementările altor state europene prin lipsa incriminării distincte a grupului infracțional organizat.

Cuvinte-cheie: *asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni, bandă organizată, infracțiune scop, răspundere penală*

* Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/159/1.5/S/133255, proiect strategic ID 133255 (2014), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

** pasca.ioana@drept.uvt.ro

1. Introducere

Încă din Evul mediu, bandele de infractori au atras atenția prin tipologia infracțiunilor comise, ce presupuneau o organizare a grupării. Legiuitorul francez a sancționat acest comportament prin incriminarea în Codul penal din 1810 (în vigoare până în 1994) a asocierii în vederea săvârșirii de infracțiuni (*association de maifauteurs*), formă de asociere sancționată independent de comiterea ulterioară a infracțiunii scop.

Incriminarea acestui comportament a fost percepută în literatura de specialitate a vremii ca fiind destinată „bandelor sau asocierilor, acelor ființe perverse, care, comițând un furt sau o tâlhărie, au convenit să pună în comun produsul infracțiunii”¹.

Așadar, „deși conceptul de crimă organizată este vechi, expresia este recentă”², întrucât formele grave de criminalitate organizată sunt cunoscute doar de câteva decenii în Franța, evoluând de la infracțiuni devenite deja clasice, precum traficul de droguri, traficul de ființe umane, la infracțiuni precum traficul de organe, traficul de produse medicale sau traficul de bunuri de patrimoniu, respectiv de la forme de organizare restrânse, locale, la forme de organizare transnaționale.

Infracțiunea de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni a fost incriminată în art. 265 C. pen. fr. din anul 1810 ca o infracțiune contra ordinii publice. Ulterior, acest text de lege a fost modificat prin Legea nr. 81-82 din 2 februarie 1981, rămânând incriminată ca infracțiune doar dacă avea ca scop comiterea uneia sau mai multor crime contra persoanei sau bunurilor.

Remarcăm faptul că nici în noul Cod penal francez, în vigoare din anul 1994, nu există o definiție a grupului infracțional organizat, considerându-se că incriminările existente oferă mijloace suficiente pentru combaterea criminalității organizate, astfel că definirea unui cadru juridic special în acest sens nu a constituit o prioritate pentru legiuitor.

Noul Cod penal francez din 1994 definește conceptul de crimă organizată prin două norme penale distincte, respectiv asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni și banda organizată.

Asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni, prevăzută de art. 450-1 C. pen. fr., este o normă de drept penal special, ce incriminează asocierea în vederea

¹ M. Carnot, *Commentaire sur le Code pénal*, Tome II, Bruxelles, Librairie Française et étrangère Grande Place, 1925, p. 374, accesibil online la www.books.google.ro.

² J. Pradel, *Les règles de fond sur la lutte contre le crime organisé*, în *Electronic Journal of Comparative Law*, vol. 11.3 (December 2007), <http://www.ejcl.org>.

săvârșirii de crime sau delictes pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de minim 5 ani sau, în forma agravată, de zece ani, în timp ce banda organizată este prevăzută ca fiind o circumstanță agravantă, respectiv o dispoziție de drept penal general, prevăzută de art. 132-71 C. pen. fr., aplicabilă în cazul comiterii oricăror infracțiuni.

Cele două norme prezintă asemănări majore sub aspectul elementelor constitutive, diferențele fiind date de natura faptelor ce pot fi comise de cele două organizații. Așadar, în timp ce asocierea de răufăcători sancționează gruparea formată sau înțelegerea în vederea pregătirii de crime sau delictes pentru care pedeapsa prevăzută este de minim 5 ani sau de zece ani în forma agravată, banda organizată agravează răspunderea celor care participă la gruparea constituită sau înțelegerea stabilită în vederea comiterii oricăror infracțiuni.

Cea de-a doua diferență constă în lipsa autonomiei incriminării bandei organizate, aceasta fiind doar o circumstanță agravantă³.

2. Asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni

Codul penal francez de la 1810 prevedea în cuprinsul art. 265 că “orice asociere de infractori, de natură să aducă atingere persoanelor sau proprietății, este o crimă împotriva ordinii publice”. Codul penal francez de la 1810 prevedea comiterea faptei în bandă organizată doar ca element de calificare în cazul formei agravate a infracțiunii de furt (art. 384-385), nu și al altor infracțiuni.

Art. 265 C. pen. fr. califica asocierea ca fiind o crimă, Codul francez structurând infracțiunile în crime, delictes și contravenții.

Infracțiunea era definită ca participarea la o asociere formată sau la o înțelegere stabilită în vederea pregătirii, prin unul sau mai multe acte materiale concrete, a uneia sau mai multor crime împotriva persoanelor sau bunurilor, fiind pedepsită cu închisoarea de la 5 la 10 ani și interzicerea dreptului de a se afla în anumite localități.

Remarcăm, însă, caracterul limitat al infracțiunilor scop, acestea putând fi doar crime contra persoanei sau a proprietății, nu și delictes.

Art. 266 modificat prin Legea nr. 81-82 din 2 februarie 1981 prevedea pedeapsa închisorii cuprinsă între 1 și 5 ani și pedeapsa amenzii cuprinsă între 5000 și 100000 de franci în cazul asocierii sau înțelegerii stabilite în vederea comiterii următoarelor infracțiuni: proxenetism, viol în formă agravată, distrugere în formă agravată, tâlhărie.

Complicitatea era incriminată distinct în prevederile art. 267 modificat, având calitatea de complice persoana care în mod voluntar procură, știind că vor servi la

³ A. Bollé, *Le produit de la délinquance de proximité. L'économie criminelle souterraine*, L'Harmattan, 2004, p. 45.

săvârșirea crimei sau delictului, mijloacele necesare comiterii crimelor sau delictelor în vederea cărora s-a constituit asocierea sau s-a stabilit înțelegerea.

Codul penal cuprindea reglementarea unei cauze de nepedepsire în cuprinsul art. 268 pentru persoanele care, făcându-se vinovate de comiterea de asociere sau complicitate la asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni, denunțau asocierea sau înțelegerea, permițând identificarea celorlalți participanți.

Cu referire la definirea asocierii în vederea comiterii de infracțiuni, în literatura franceză se arată că denumim astfel „orice reuniune de indivizi organizată ierarhic și care are ca scop atacarea persoanelor sau a proprietății private”⁴.

În doctrina penală dezvoltată sub incidența vechiului Cod penal francez s-a exprimat opinia că asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni presupune existența unei ierarhii, a unui plan prestabilit și o funcționare durabilă în timp. Trăsăturile enumerate se referă la caracterul stabil și solidar al acesteia, asocierea nefiind formată în scopul comiterii unor infracțiuni izolate, ci în scopul dezvoltării acesteia prin implicarea solidară a membrilor săi⁵.

Actualul Cod penal francez, intrat în vigoare la 1 martie 1994, aduce unele modificări în privința infracțiunii de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni.

Conform dispozițiilor art. 450-1 C. pen. fr., în vigoare și în prezent, constituie asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni orice grupare formată sau înțelegere stabilită în vederea pregătirii, prin unul sau mai multe acte materiale caracteristice, a uneia sau mai multor crime sau a unuia sau mai multor delicta sancționate cu pedeapsa închisorii de minim 5 ani.

În situația în care infracțiunea scop este pedepsită cu închisoarea de minim 5 ani, participarea la asociere este sancționată cu pedeapsa închisorii de 5 ani și amendă în cuantum de 75.000 euro, pedepsele fiind cumulative.

În cazul în care infracțiunile scop sunt crime sau delicta pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 10 ani, participarea la asociere este sancționată cu pedeapsa închisorii de 10 ani și cu amendă în cuantum de 150.000 euro [art. 450-1 alin. (2) C. pen. fr.].

Se menține cauza de impunitate pentru persoanele care denunță asocierea înaintea oricărei urmăririi sau ajută la identificarea altor participanți la asociere (art. 450-2 C. pen. fr.).

Pe lângă pedepsele principale, membrilor grupării li se aplică și pedepse complementare prevăzute de art. 450-3 C. pen. fr.

⁴ M.D. Dalloz, *Répertoire méthodique et alphabétique de législation de doctrine et de jurisprudence*, Bureau de la Jurisprudence Générale du Royaume, Paris, 1846, p. 311, accesibil online la www.books.google.ro.

⁵ G. Vidal, *Cours de droit criminel et de science pénitenciare*, 2e éd., Librairie Arthur Rousseau, Paris, 1921, p. 542.

Codul penal francez prevede în mod expres răspunderea persoanei juridice în cazul comiterii infracțiunii de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni (art. 450-4 C. pen. fr.).

Persoanelor fizice sau juridice vinovate de săvârșirea infracțiunii de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni li se aplică și pedeapsa complementară a confiscării, în tot sau în parte, a bunurilor, cu excepția celor dobândite în mod licit (art. 450-5 C. pen. fr.).

Așadar, noua reglementare, spre deosebire de reglementările anterioare, sancționează gruparea formată sau înțelegera stabilită în vederea pregătirii unor crime sau delikte numai dacă legea prevede pedeapsa închisorii de minim 5 ani, spre deosebire de vechea normă de incriminare, care nu condiționa incriminarea asocierii de pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea scop.

Sub acest aspect, incriminarea asocierii în vederea săvârșirii de infracțiuni este în concordanță cu prevederile art. 2 din Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, potrivit căreia infracțiune gravă înseamnă un act care constituie o infracțiune pasibilă de o pedeapsă privativă de libertate al cărei maxim nu trebuie să fie mai mic de 4 ani.

Incriminarea nu mai este condiționată de împrejurarea ca infracțiunea scop să fie o infracțiune contra persoanelor sau bunurilor, asemenea reglementărilor precedente.

Remarcăm faptul că legiuitorul francez nu a preluat integral conținutul art. 2 lit. a) din Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate⁶, potrivit căruia noțiunea de grup infracțional organizat desemnează un grup structurat, alcătuit din trei sau mai multe persoane, care există pentru o anumită perioadă și acționează în înțelegere, în scopul săvârșirii uneia ori mai multor infracțiuni grave, pentru a obține, direct ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material.

Asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni, spre deosebire de banda organizată, întrucât este o infracțiune autonomă, permite reprimarea participanților înainte de comiterea infracțiunii scop, incriminând de fapt actele preparatorii în vederea comiterii infracțiunilor scop. În plus, legea prevede posibilitatea reținerii infracțiunii și în cazul unei înțelegeri care, evident, va putea fi dovedită prin „existența unuia sau mai multor acte materiale”.

⁶ Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate de la Palermo, ratificată prin Legea nr. 2002-1040, publicată în Jurnalul Oficial al Republicii Franceze nr. 183 din 7 august 2002.

3. Banda organizată

În Codul penal francez din 1994 săvârșirea unei infracțiuni în banda organizată constituie o circumstanță agravantă generală și este descrisă în cuprinsul art. 132-71⁷.

Conform art. 132-71 C. pen. fr., „constituie bandă organizată în sensul legii orice grupare formată sau orice înțelegere stabilită în vederea pregătirii, prin unul sau mai multe acte materiale caracteristice, a uneia sau mai multor infracțiuni”.

Banda organizată, asemenea asocierii, sancționează pregătirea colectivă a uneia sau mai multor infracțiuni, fără nicio limită de pedeapsă a infracțiunii scop. Doctrina penală califică drept bandă organizată un grup de cel puțin trei persoane constituit în scopul comiterii de infracțiuni⁸. Cu toate că circumstanța agravantă a comiterii infracțiunilor în bandă organizată poate fi reținută în cazul oricăror infracțiuni, implicațiile reținerii acestei agravante sunt mai semnificative pe plan procesual penal.

În cazul infracțiunilor comise în forma bandei organizate, Titlul 25 din Codul de procedură penală francez, referitor la procedura aplicabilă criminalității și delincvenței organizate, în cuprinsul art. 706-73 C. pr. pen. fr., permite folosirea tehnicilor de investigare proactivă.

Între infracțiunile comise cu circumstanța agravantă a bandei organizate, regăsim omorul, tortura și tratamentele inumane, producerea sau fabricarea ilegală de stupefiante, importul sau exportul de stupefiante, răpirea sau sechestrarea de persoane, traficul de ființe umane, proxenetismul, exploatarea cerșetoriei, coruperea de minori, înregistrarea sau transmiterea unei imagini pornografice a unui minor, furtul, tâlhăria, înșelăciune, distrugere, transport, deținerea sau punerea în circulație de monede falsificate sau contrafăcute, evaziune, tănuire, spălare de bani, delictе în materie de arme, delictе privitoare la intrarea, circulația sau sejurul ilegal al unui străin pe teritoriul Franței, pariuri clandestine la cursele de cai, organizarea de jocuri de noroc, importul, fabricarea sau punerea la dispoziție de jocuri de noroc, contrabanda, importul sau exploatarea de mărfuri periculoase pentru sănătate, moralitate sau siguranță publică.

Legiuitorul francez a preferat, în lipsa unei definiții a grupului infracțional organizat, să prevadă expres infracțiunile în cazul cărora se poate recurge la mijloacele anchetei proactive (supravegherea, infiltrarea agenților acoperiți, perchezițiile, interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice, înregistrările audio-

⁷ Incriminată prin Legea nr. 2004 -204 din 9 martie 2004.

⁸ J. Pradel, *Droit penal général*, 18e éd., Editions Cujas, 2010, p. 547.

video). Cu toate acestea, art. 706-74 C. pr. pen. fr. prevede posibilitatea extinderii procedurilor de excepție ale anchetei proactive și în cazul infracțiunii de asociere în vederea săvârșirii de infracțiuni în forma sa agravată [art. 450-1 alin. (2) C. pen. fr.]. Obiectivul urmărit prin această dispoziție derogatorie este acela de a permite anchetatorilor să investigheze toate ramificațiile structurilor criminale, respectiv ale infracțiunilor conexe celor expres prevăzute de lege. Așadar, această circumstanță transformă infracțiuni uzuale în infracțiuni de crimă organizată atunci când acestea sunt comise de o pluralitate de agenți.

Această pluralitate de agenți nu este definită nici de art. 132-71 C. pen. fr., de unde putem concluziona că gravitatea faptei este dată mai degrabă de actele materiale sistematice de pregătire a infracțiunii scop. Totodată, și în cazul bandei organizate, dimensiunea temporală a grupării sau a înțelegerii nu constituie o cerință structurală, astfel că „generalitățile dispozițiilor art. 132-71 C. pen. fr. caracterizează acest grup ca fiind unul efemer și format în vederea unei operațiuni determinate”⁹.

În literatura de specialitate, dimensiunile structurale și temporale ale grupării sunt caracterizate ca fiind omisiuni de natură să conducă la o lipsă de identitate a normei, care, fiind imprecisă, „nu subliniază suficient specificitatea crimei organizate”.

Dreptul penal francez, în ciuda prevederilor internaționale și ale altor reglementări europene, nu face referire, nici în cazul asocierii, nici în cazul bandei organizate, la un număr minim de participanți, de unde putem concluziona că simpla asociere a două persoane, respectiv concursul acestora, în scopul descris de cele două texte de lege, este suficient pentru atragerea răspunderii penale.

4. Concluzii

Analizând dispozițiile Convenției de la Palermo, putem concluziona că ceea ce particularizează infracțiunile de crimă organizată este numărul de agenți care contribuie la comiterea infracțiunii și gravitatea faptei.

Incriminările prevăzute în dreptul penal francez, deși nu reproduc întocmai modelul prevăzut de Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, asigură mijloacele juridice necesare prevenirii și combaterii infracționalității organizate. Infracțiunile comise de grupările infracționale sunt

⁹ Fr. Pardo, *Le groupe en droit pénal*, Standar Copyright Licence, 2009, p. 386 accesibil online la www.books.google.ro.

infrațiuni grave, iar gravitatea faptei este circumscrisă, în cazul asocierii, de minimul de pedeapsă prevăzut pentru infrațiunea scop.

Atât în cazul comiterii infrațiunilor grave în forma bandei organizate, cât și în cazul asocierii în vederea săvârșirii de infrațiuni, legea procesual penală franceză permite folosirea tehnicilor speciale de investigare a criminalității organizate.